

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י מדרשית הדף היומי פ"ת"

מסכת זבחים - דף יא

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עיונים על הדף

עבודה ב"יד" ו"כלי שרת" לקידוש המנחה

מבואר בגמ', לרבנן שסבורים שיש חילוק בין חטאת לאשם כאשר שחט שלא לשמה שחטאת פסולה ואילו אשם הוא כשאר הזבחים שכשר ולא עולה, נוחא מה שאמרה תורה "קדש קדשים כחטאת כאשם" מה שיש להקיש "מנחה" ל"חטאת" היינו לגבי מנחת חוטא" שאם קמץ לא לשמה פסול. אף יש להקיש אשם למנחה כמו שבאשם שחט שלא לשמה כשר אף במנחת נדבה. אולם לר"א בין חטאת ובין אשם פסול שלא לשמה א"כ מה התורה באה ללמד בהיקש הנזכר.

ונקטו בגמ' לר"ש לא בא ההיקש לזון בדין מחשבה הפוסלת, אלא בצורת העבודה סבר ר"ש שרק בחטאת בעינן נתינה באצבע ע"ג המזבח, לפיכך כאשר מקריב מנחה ביד יכול להוליק למזבח ביד, אולם אז בעינן דזווקא ביד ימין! וזה למדנו מחטאת שבה נאמר עבודה ביד "ולקח הכהן מזם החטאת באצבעו" (ויקרא ד, ז, זל) וצריך בימין, למדנו בזבחים כז, א ת"ר באצבע ולקח מלמד שלא תהא קבלה אלא בימין וכו', ר"ש אומר כל מקום שנאמר יד, אינה אלא ימין, אצבע, אינה אלא ימין, ומאיך מאשם למדנו שכאשר בא לעבוד בכלי, עובד אף בשמאל, וזאת משום שרק כאשר נאמר "יד" בעינן עבודה בימין, ואם אינו בדין יד עובד אף בשמאל.

ומעתה צריך להשכיל בדברי ר"ש מה הקשר בין עבודת הקרבנות שבאים מבעלי החיים לבין הקרבנות הבאים מגידולי הקרקע. אין זו קושיה על מה אמרה התורה שהקישו בין מנחה לחטאת ולאשם אלא לר"ש שלמד את צורת העבודה מזבחים יש לעיין בכך.

והנה רש"י בסוגיו על דברי ר"ש שלא בכלי שרת פסולה ור"ש מכשיר כתב (בד"ה שלא בבל) שלא קדש הקומץ בכלי שרת פסולה שהמנחות הוקשו לזבחים ליטעון ארבע עבודות קמיצה כנגד שחיטה מתן קומץ בכלי שרת כנגד קבלת הדם הולכה כנגד הולכה הקטרה כנגד זריקה. למדנו מדברי רש"י שבעצם עבודת המנחה היא ממש כנגד עבודת הזבח.

והנה הדברים ברורים ברש"י, שאם לא קידש את המנחה בכלי בכלל, הרי היא ודאי פסולה וכל פלוגת רבנן ור"ש היא כאשר כבר המנחה נתקדשה בכלי, ועתה בא להוליק את הקומץ בכלי, כאן סברו רבנן בעינן כלי שרת אף לקומץ. ור"ש ס"ל ששיך ביד, בתנאי שהיא יד ימין. דהנה רש"י כתב (בד"ה ר"ש מכשיר) אם הוליכו בידו בקומצו עד המזבח והקטירו עכ"ל, רק בכה"ג מכשיר שהמנחה כבר נתקדשה אלא הקומץ לא נתקדש.

ובדאי צל"ה את דעת רבנן, אם כבר נתקדש מה שרת שוב פעם כלי שרת ע"מ לקדש. שרת שיקדש לכו"ע אמאי כאן בעינן שוב פעם כלי שרת ע"מ לקדש.

עוד צל"ה, בדעת ר"ש אליבא דר"י בר"ח אם בא לעובדה ב"יד" עובדה בימין. מי אמר שיכול עבוד ביד. נכון שעדיין לא הבנו מה המקור של רבנן שצריך שוב "כלי שרת", אבל זה ודאי שצריך, והראיה שר"ש עצמו אומר שכאשר עובד ביד שמאל צריך לעבוד בכלי שרת, א"כ מהיכתי תיתי שבימין לא בעי כלי שרת. ואם למד מדבריו שנאמרו לגבי קרבן חטאת ערבך ערבך צריך, שהרי בחטאת באמת הנתינה לגבי המזבח נעשית ביד, אבל קבלה וההולכה צריכים אנו לכלי שרת, א"כ מנול לר"ש שלגבי הקומץ לא בעינן כלי שרת.

לפום פשטא, נראה שבאמת לאחר שכבר נתקדשה המנחה בכלי שרת, והכלי הוא זה שמקדש את החומר, שהנה התוספות במסכת יומא (מד, ב ד"ה והיום) מקיתון של זהב דאמר בפרק שני זבחים (דף כב, א) דבכל כלי שרת מקדש דכתיב ירחצו לרבות שאר כלי שרת עכ"ל. א"כ לכאורה אין ענין לקדש שוב את הקומץ בכלי שרת, שהרי הוא כבר קדוש ולא יעלה ויריד עוד כלי שרת. ולפום ריהטא הם הדברים שאמר ר"ש שאם בא לעשות ביד עושה כלומר שמדינא אין צורך לקדש את החומר שוב. וא"כ אין כלל דין קבלה דומיא דזבחים במנחה. שבזבחים בעינן לקבל את הדם בכלי שרת. וא"כ כל הדין הנזכר בדברי רב יהודה שבעינן ביד ימין הוא בצורת העבודה גרידא, שלגבי "יד" יש ילפותא דבעינן "ימין", שלצורך קידוש המנחה, כלל לא נאמר כלי.

א"כ מה בייאור בדעת רבנן, אמאי בעי כלי שרת שני לקדש את הקומץ אם כבר המנחה קדושה בקבלתה בכלי שרת ואשון.

בפי' הראב"ד (בתו"ד בד"ה בית המוקד) כתב וז"ל ואגב גררא נפרש מ"ש בהמה מקטורת ומנחות בהמה כשאדם מקדשה לאלתר היא קדושת הגוף וקטורת ומנחות לא הויין קדושת הגוף עד דמקדשן בכלי וכו' ו"ל דהיינו טעמא דבהמה לאלתר קדשי קדושת הגוף משום דלאלתר ראויה להקרבה ואינה מחוסרת מעשה רבה אלא שחיטה בלבד אבל קדושת הגוף מחוסרת מעשה רבה כגון כתישה ומנחות רבליה ע"כ לא קדשי קדושת הגוף בפה אלא בכלי שרת וזקא. עכ"ל.

הרי דמבורר בראב"ד קדושתה ברבע ההפרשה היא קדושה בקדושת הגוף וא"כ כל מה דאח"כ הוא קדושה לקדושת המזבח לצורך העבודה בדם. אולם מנחה לפני שהיא בכלי שרת אין לה קדושת הגוף לפיכך המעשה של ההכנסה לכלי שרת הוא המקדשה בקדושת הגוף ומיילא אח"כ הקמיצה כשחיטה וכו'.

והנה רבינו מאיר שמחה בתשובה (נדפס בזרע אברהם וכן בסוף החידושים סי' מב) ביאר את הענין (וכתב שם דלא ראה את הראב"ד) שבהמה היא עצמה ראויה לשחיטה כבר ולכן כאשר אדם קדשה החפץ המקום הנה קדושת

הגוף. אולם במנחה שענינה קמח כל עוד לא תיהא בכלי שרת להגדיר שזה הענין הקדוש לא נתקדשה דחסר צירוף ואין זכר מסוים להקדיש. ועיי"ש. ממילא נוחא היטב לדעת רבנן אמאי בעינן קדושה בכלי שרת הראשון דאז היא הקדושה הראשונה דומיא דהפרשה בזבח ואח"כ בעי קידוש כענין הקבלה וכו'.

דס שדינו להיות במזבח החיצון שזכרנו לפנינו להיכל, לדעת ר"ע דם כל הקרבנות שנכנס להיכל לכפר פסול, לדעת רבנן רק דם חטאת פסול. לדעת ר"א היות ואמרה תורה "כחטאת כאשם" הוקשו חטאת ואשם, א"כ אף אשם פסול. **ביאר רבא** את טעם רבנן, שלא שייך לומר שנפסל דם "אשם" מק"ו מ"עולה", הרי ר"א מודה בדם עולה שנכנס ואינו נפסל, א"כ עולה שהיא בכליל לא נפסלת, בודאי שאשם שאינו כליל לא יפסל. **ואם תאמר** עולה אינה מכפרת, **הרי מנחת חוטא** תוכיח שמכפרת ואינה נפסלת בכניסה להיכל. (לא הויח מ"חטאת העוף" היות ורבי אבין הסתפק בדין פסול חטאת העוף שזכרנו להיכל לפני מיוצו). **ויש לפתח** שמנחת כשרים, א"כ יש לרבות אשם. **שאל רבא מברניש את רב אשי**, יש לפרוך שבעולה ומנחת חוטא אינה סוג קרבן, **ועולה תוכיח**, חזר הדין שהם קודשי קודשים שנכנסו להיכל והם כשרים, א"כ יש לרבות אשם. **שאל רבא מברניש את רב אשי**, יש לפרוך שבעולה ומנחת חוטא אינה סוג קרבן, **ואילו** קרבן אשם צריך להביא איל ששוויו לפחות ב' טלעים. **אלא למדו** רבנן ודרשו את הפסוק הנאמר בחטאת "וכל חטאת אשר יבוא מזמה אל אהל מועד לכפר בקודש לא תאכל באש תשרף" דווקא "דמה" של חטאת ולא של קרבן אחר. **ור"א דרש** שדווקא ה"דס" פוסל בכניסה (הויקש חטאת לאשם נזכר) ולא בשר פוסל. **רבנן דרשו** הלכה ממה שנאמר "דמה" ולא "דם". **ור"א** לא דרש דקדוק זה.

לרבנן, אשם ששחטו שלא לשמה, כשר **מובן** שהקביעה התורה "מנחה" ל"אשם", כאמור בדברי ר"ש "קדש קדשים היא כחטאת אשם", **מנחת חוטא** יש בה כ"חטאת" שאם "קמץ" שלא לשמה, פסול. **מנחת נדבה** היא כ"אשם" שאם קמץ שלא לשמה, כשר. **אלא לר"א** שאף "אשם" פסול, מדוע הוקש "מנחה" ל"אשם". **מבאר הגמ'** לעוד הלכה שאמר ר"ש, אם הקריב מנחה ולא "קמץ" בכלי שרת, **לרבנן** פסול, **ולר"ש** כשר, **ביאר רב יהודה בנו של רבי חינא** מחמת ההיקש לחטאת ולאשם, אם בא לעבוד ביד, עובד ביד ימין כדרך העבודה והזריקה בקרבן חטאת, ואם עובד בכלי יכול אף ביד שמאל שכשר בקרבן אשם. **מסיקה הגמ'**, שלר"ש עיקר הדרשה לרבות עבודת יד כזכר בדרשתו של רב יהודה בנו של רבי חינא, **ומנחת חוטא** שפסולה בלא לשמה, **דרש** מיתור "היא" כמו שנאמר בקרבן חטאת "חטאת היא" שזה המקור לפסול שלא לשמה.

לדעת רבנן שחט שלא לשמה כשר, הקביעה התורה **אשם לחטאת** "כחטאת כאשם" ללמד שאף אשם צריך "סמיכה".

כאמור לדעת ר"א, חוץ מחטאת שפסולה שלה לשמה, אף קרבן אשם נפסל בשינוי בקודש. **ולדעת יוסי בן חוני**, קרבנות אחרים שנשחטו לשם חטאת או אשם, **אז** לשם פסח בזמן הקרבת הפסח, פסולים. **אמר רי"ח**, שיטת יוסי בן חוני ור"א חד הם, היינו אף לר"א ביד בניסן קרבנות שנשחטו לשם פסח, פסולים. **ובן** קרבנות אחרים שנשחטו לשם חטאת בשאר ימות השנה יהיו פסולים. **לדעת רבה**, בחלקו ר"א ויוסי בן חוני לגבי שאר קרבנות בשאר ימות השנה שנשחטו לשם חטאת, **ליוסי בן חוני** פסולים. **ולר"א** כשר, ורק ביד בניסן שנשחטו לשם פסל פוסל. **אמר ברביינא**, קרבן פסח שעבר עליו גיל שנה ואינו עומד להקרבת פסח, דינו כשלמים והקריב ביום יד' בניסן לשם פסח, או קרבנות אחרים ששחטם ביד בניסן לשם פסח, פוסל. **ורבי יהושע** מכשיר. **אמר רבי יהושע**, והרי כל השנה אם קרבן פסח נשחט לשמה, הרי הוא פסול. **ואם שאר** הקרבנות בשאר ימות השנה הוקרבו לשם פסח, כשרים, **בודאי** שבזמנו של פסח שהוא בודאי כשר לשמה, **אף** אחרים כשרים לשמה. **אמר לר"א**, יתן לדרוש ק"ו הפוך, אם קרבן פסח שנשחט לשמה בשאר ימות השנה, פסול, **אבל** אם נשחט לשם קרבן אחר, כשר. **ביד בניסן** שהוא כשר כאשר נשחט לשמה, א"כ **בודאי** שיוכשר כאשר הקריבוהו שלה לשמה, ויעלה לך שקרבן פסח בזמנו שהוקרב שלא לשמה יהיה כשר. **עוד יש להקשות**, והרי יתן להוכיח משאר ימות השנה, שהרי בין הוא שקרב שלא לשמה, ובין אחרים שהוקרבו שלא לשמה והוקרבו לשם פסח, כשרים **לגבי יד' ניסן** שפסח לשם אחרים, ואחרים לשם פסח, פסולים (מכאן הויח רבי' דיו, שלר"א אף שאר הקרבנות שהוקרבו לשם פסח או חטאת פסולים, וא"כ לא נחלקו דברי ר"א ויוסי בן חוני, ובה הויח דברי מהמשר דברי ר"א).

שאל רבי יהושע, א"כ יצא שקרבן שלמים בערב פסח לשם פסח, יהיה פסול. **והרי** החמירה תורה בפסול של פסח יותר. **אלא דן ר"א באופן אחר**, מותר הפסח, היינו קרבן פסח שנשאר לאחר זמן ההקרבה, או מחמת שהבעלים הביאו קרבן אחר, או שעבר את הגיל, קרב שלמים. ואין הנשאר מקרבן שלמים, קרב לשם פסח. **אם יש ק"ו** לפסול שלמים שלא לשמה בער"פ, שהרי פסח שמותרו בא שלמים, והקריבו בער"פ שלא לשמה פסול, שלמים שאין מותרם בא לשם פסח, בודאי שיהיה בהם פסול שלא לשמה בער"פ. **אמר רבי יהושע** לא יתן לדרוש ק"ו זה, **שהרי** שלא לשמה ב"עולה" יוכיח, שהרי מותר חטאת בא עולה, ולא להפך, **ולפי החשבון המוכר** צריך להיות שלא לשמה בעולה פסול, והרי לכו"ע כשר. **אמר ר"א**, לגבי פסח דין מיוחד הוא שיש לו הגבלה בזמן, **לכן** שאר זבחים שנזבחו לשם חטאת הם כשרים כיון שזה קרבן ששייך כל השנה, **ואילו פסח** כשר אך ורק בזמנו לכן אחרים פסולים שנעשו לשם פסח בזמנו. **מבואר** שאמר שרק רק יוסי בן חוני פסל שאר קרבנות שנשחטו לשם חטאת. (ולעיל התבאר אף ביאר רי"ח).

התבאר שחט קרבן יוסי בן חוני פסל שאר קרבנות שנשחטו לשם חטאת. **ולפי החשבון המוכר** צריך לשם נמוך מהם, **אבל** שנשחטו לשם גבוה, כשרים. **רב אשי למד בשם רי"ח**, ורב אחא בריה דרב אבהו למד בשם רבי ינאי, **המקור** של שמעון אחי עזריה, "ולא יחללו את קדשי בני ישראל דת אשר ירימו לך" נמוך מתחלתו ונפסל. **ועיקר** הדרשה טעם שנאמר "אשר ירימו" ולא נזכר "אשר הורמו", **שהרי מפקוק זה** כבר **דרש שמאל**, שאוכל טבח חייב מיתה.

הסתפק רבי זיגא בשיטתו של שמעון אחי עזריה, כאשר נשחט לגבוה יותר "וכשר" האם כשר בלבד, ואינו מרצה. **אז** שחולק בבי' דברים ולישיתו אף מרצה. **אמר אביי** או רבי זריקא למדנו במשנה בכור ומעשר לשם שלמים, כשרים. **ואילו** שלמים ששחט לשם בכור או מעשר פסולים. **ואם** הכוונה ב"כשר" שהוא אף מרצה, מה שייך בכור שהוא מרצה.

וא"כ אף בתחילת דבריו לא מרצה. **דוחה הגמ'** שכל קרבן כעניינו, מה שייך בו ריצוי נתכן ויהיה מרצה. **חידושי המשנה**, שאפילו בקדשים קלים וקלים יש מושג של גבוה ונמוך ולא רק בקודשי קודשים בייחוס לקודשים קלים. **ואמנם** הדבר נלמד לקמן שלמים קודמים היות ויש בהם מתן דמים סמיכה נסכים ותנופה, אבל לפנינו נכתב עיקר הדין.